

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2012/06/dardai-agnes—devenyi-anna—rutsch-nora-tortenelemtanar-kepzes-03-01-10/>

Dárdai Ágnes – Dévényi Anna – Rutsch Nóra

Történelemtanár-képzés a Bologna-rendszerben a Pécsi Tudományegyetemen¹

A 2011 decemberében elfogadott új felsőoktatási törvény értelmében 2013-ig ismét alapjaiban kell átalakítani a magyarországi pedagógusképzést, benne a történelemtanárok képzését is. Jelen írás a Pécsi Tudományegyetemen folyó, a törvény értelmében hamarosan megszűnő, Bologna-rendszerű történelemtanár-képzést mutatja be azzal a szándékkal, hogy az újabb átalakítás előtt felmérje a fennálló rendszer előnyeit és hibáit.

Bevezetés

Az osztatlan tanárképzés visszaállításának oka, hogy az úgynevezett bolognai – azaz az osztott, 3+2 éves – tanárképzés sok tekintetben nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, hiszen folyamatosan csökkent a jelentkezők száma a tanári szakokra. Különösen a természettudományi és a matematikatanár-képzés esetében feltűnő a hallgatói létszám csökkenése. Vannak, akik még élesebben fogalmazzak, és azt állítják, hogy a Bologna-rendszer a tanárképzésben megbukott. Bevezetése átgondolatlan és indokolatlan volt, a következők miatt:

- az osztott képzés nehezítette a tanári mesterség három összetevőjének (a diszciplína, a szakdidaktika és a pedagógia-pszichológia) összehangolt fejlesztését;
- a tanárképzésben a szakstruktúra elaprózódott, és érdekes, de szűk szakterületekre bomlott, ami egyfelől aláásta a nagy közismereti tárgyak (történelem, magyar irodalom, matematika) iránti érdeklődést, másfelől a munkaerőpiacon nehezen felhasználható képzettséget adott;
- a nemzetközi átjárhatóság a tanárképzésben az oktatási rendszerek nemzeti sajátosságai, illetve a nyelvi különbségek miatt nem realizálható;
- a kétlépcsős szisztéma az oktatott tárgyak mesterséges szétszabdolásával járt;
- a pedagógikum szerepe a tanárképzésben túl hangsúlyosnak tűnik, ennek ellenére nem készít fel kellőképpen a pedagógiai problémahelyzetek megoldására, a felzárkóztató és differenciált tanításra.

A történelemtanárok képzése a Bologna-rendszerben

A Bologna-folyamat a magyar felsőoktatást gyökeresen átalakította. A kétciklusú, a bölcsészképzéstől elválasztott történelemtanár képzés, a jelentősen megemelt pedagógia és pszichológia kreditek, a féléves szakmai gyakorlat megjelenése teljesen új tanárképzési programok kidolgozását igényelte. Bár az osztott képzés bevezetése gyorsan,

Dárdai Ágnes – Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Történelemtanár-képzés a Bologna-rendszerben a Pécsi Tudományegyetemen

előkészítetlenül és sok érdeksérellemmel járt, néhány intézmény, így a Pécsi Tudományegyetem is megpróbálta kihasználni a „reformot”, és olyan tantervi fejlesztéseket becsempészni a képzésbe, amelyeket korábban nem lehetett megtenni. Így azt lehet mondani, hogy miközben a Bologna-rendszerre való áttérés óriási terhet rakott a képzőhelyekre, a történelemtanár-képzés számára mindez azonban lehetőséget is kínált annak idején, hogy képzésünket a megváltozott közoktatási igényekhez igazítsuk. Kihasználtuk a Bologna-rendszerben rejlő pozitív lehetőségeket, nem tagadva azonban azt, hogy a szisztémában rejlő ellentmondások problémát okoztak/okoznak a történelemtanár-képzés számára is.

A történelemtanár-képzés reformálásának igénye már a Bologna-rendszer bevezetése előtt, kb. a 1990-es évek közepétől megjelent a magyar oktatáspolitikában. Szakmai körökben egyre inkább terjedt az igény, hogy a korábbi, pusztán ismeretközléstől, a frontális oktatástól a történelemtanítás mozduljon el a kompetencia alapú történelemtanítás felé. Miután a Nemzeti alaptanterv az ehhez fűzött reményeket csak kis mértékben váltotta be, a kimeneti szabályozó, vagyis az érettségi vizsgakövetelmények újragondolása következett. Az oktatáspolitikától remélte (a történelemtanításban is) egy új tudáskonceptió, új (tanulóközpontú) tanítási gyakorlat, új mérési és értékelési gyakorlatok elterjedését és meggyökerezését a hazai iskolákban.²

Ez a feltételezés a történelemtanítás terén, úgy tűnik, megállta helyét. A megváltozó érettségi követelmények a kompetenciamérésre, azaz a megszerzett tudás alkalmazására helyezték a fő hangsúlyt, elsősorban a történelmi források önálló és értő feldolgozásán, kritikai felhasználásán, rendszerezésén stb. keresztül. Az új érettségi rendszer bevezetése 2005-től tehát már megteremtette annak a feltételeit, hogy az iskolákban egy újféle történelemtanítás folyjon, mindezt azonban úgy, hogy a tanárképzés korábbi fő elvei és gyakorlata érintetlen maradt.

A Bologna-szisztémára történő átállás 2006-ban viharos gyorsasággal kényszerítődött ki, melynek eredményeként totális – a felsőoktatás szinte egészét érintő – „vágány átállítás” történt. Oktatóink zöme a duális képzéshez szokott, míg a 2006 őszi általánosan beindult oktatási modell a lineáris képzést írta elő, amely minden átmenet, tesztelés nélkül, azonnal élesben került bevezetésre. Már a rendszer elindulásakor is megfogalmazódtak a kételyek, de az első Bologna-évfolyamok tanulmányainak befejeződésével még nagyobb lett a bizonytalanság, hogy végzőseink mit kezdenek a BA fokozatukkal, amely nem jelent szakképesítést számukra. Két út áll előttük, vagy kilépnek a munkaerőpiacra (amelynek fogadókészségéről, „felszívó erejéről” kezdetben csak sejtéseink voltak), vagy a szakképesítést adó egyetemi oklevél, azaz az MA fokozat megszerzéséért vállalják a további tanulmányokat. Mivel tanári végzettséget csak a mesterképzés keretei között lehet szerezni, ezért a hallgatók jelentős része – későbbi viszonylag biztos egzisztenciát remélve – érdeklődik a történelemtanári mesterszak iránt.³

A Bologna-rendszerű képzés keretei közötti történelem alapszak 2006 őszi indult el Pécsen⁴. Mind a történelem alapszak, mind a történelemtanári mesterszak közös (minden képző intézményre kötelező) képzési és kimeneti követelményeit az Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM) 15/2006. számú rendelete határozta meg.

A történelem alapszak képesítési követelményei célul tűzték ki olyan szakemberek képzését, akik az egyetemes és magyar történelemből, a segéd- és rokntudományokból, valamint a történelem alapszakhoz tartozó szakirányokból (levéltár, régészet) és szakirányú specializációból (muzeológia) felsőfokú alapismeretekkel, képességekkel és készségekkel rendelkeznek és képesek történelmi, illetve általában társadalmi és politikai kérdésekben az

Dárdai Ágnes – Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Történelemtanár-képzés a Bologna-rendszerben a Pécsi Tudományegyetemen

ismeretek önálló elsajátítására és megszerezésére. Ezek biztosítják számukra, hogy olyan feladatokat lássanak el, amelyek történeti, társadalomtudományi felkészültséget igényelnek, és lehetővé teszi számukra, hogy egyetemi tanulmányaikat tovább folytassák mester (master) szinten.

A történelemtanár mesterképzés célja a közoktatásban, a szakképzésben és a felnőttképzésben az oktatási, pedagógiai kutatási, tervezési és fejlesztési feladatokra, továbbá a tanulmányok doktori képzésben történő folytatására való felkészítés. Az általános szakmai ismeretek megszerzésére az alapképzésben kerül sor, a tanári mesterképzés ezeket mélyíti el és egészíti ki a történelemtanítás szempontjából fontos ismeretekkel. A gyakorlati képzést az egyetemek a gyakorló iskoláikkal, valamint külső partneriskolákkal való szoros együttműködéssel valósítják meg.

A Pécsi Tudományegyetemen a korábbi történelemtanári egyetemi egységes képzéshez képest a többciklusú képzés tanterve jelentősen átalakult. A korábbi és a Bologna-képzés között nemcsak a képzés ciklusaiban van lényeges különbség, hanem sokkal inkább abban, hogy a Bologna-tantervekben a történelemtanítás módszertanával foglalkozó tárgyaknak nagyobb az aránya, a korábbi 7 kredit helyett 10 kredit. További különbség, hogy az új típusú képzésben a korábbinál jóval hangsúlyosabb szerepet kap a pedagógus professzió erősítése. Ezt a szándékot szolgálja a tanulmányok végét lezáró tanári képesítő vizsga is. Miközben üdvözlendők ezek a – tanári professziót erősítő – előírások, nem hallgathatjuk el, hogy a mindenki számára kötelezően előírt képesítési követelmények mind tartalmukban, mind szóhasználatukban igen elavult szakpedagógiai/szakdidaktikai koncepciót tükröznek. E koncepció a történelemtanításhoz szükséges kimeneti követelményeket szűk pedagógiai fókusszal, egyértelműen történelemmetodikai, nem pedig tágabb – a történettudományhoz is szorosabban kapcsolódó – történelemdidaktikai alapon fogalmazza meg. A képesítési követelmények ilyen szűk, metodikai értelmezésű felfogását azzal magyarázzuk, hogy a döntéshozók körében vélhetően még mindig nem eléggé ismertek a nemzetközi és hazai történelemdidaktikai kutatások eredményei⁵, amelyek így nem jelentek meg a történelem tanítását befolyásoló jogszabályi dokumentumokban.

Az alábbiakban bemutatjuk a 4 féléves, 40 kredites történelemtanári képzés mintatantervét, melyet a PTE BTK Történettudományi Intézetében dolgoztunk ki.

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar történelem tanári MA képzés tanterve⁶

A PTE történelem szak számára – a fent említett nehézségek ellenére is – a megújulás nagy lehetőségét kínálta a Bologna-rendszerre való áttérés. Míg a hagyományos tanárképzésben csak a szakmódszertani tárgyak készítettek fel a tanári pályára és a történelemtanítás mesterségére, az új, Bologna-rendszerű történelemtanár mesterképzésben a szakmódszertani tárgyak mellett a szakmai tárgyak is kifejezetten erre irányulnak. A BA képzés során a hallgatók elsajátítják a történelmi szakmai ismeretek alapjait (az ókortól napjainkig áttekintik a történelmi korszakokat, eseményeket, folyamatokat, megismerkednek a történész szakma gyakorlásának alapvető módszertanával és forrásbázisával). A tanári mesterképzésben erre az alapra építünk. A szakmai képzés négy fő egységre tagolódik, ezek mindegyike a történelemtanári szerepre készít fel, más-más szakmai kompetencia fejlesztésével. Az általános tanári és a szakmódszertani kompetenciák fejlesztési

lehetőségeit egyaránt szem előtt tartottuk, természetesen azonban, hogy ez utóbbiakra nagyobb hangsúlyt fektetünk, míg az előbbieket tekintetében nagyban építünk az általános tanárképzés során elsajátított ismeretekre, fejlesztett képességekre, attitűdökre. A fent ismertetett kompetenciák fejlesztési lehetőségei egyrészt a tantárgyi tartalmakban közvetlenül, másrészt a kurzusok oktatásának módszertani megvalósulásában, illetve a számonkérési formákban jelennek meg.

A történelemtanároktól elvárható legfontosabb kompetenciáknak az alábbiakat fogadtuk el⁷.

A történelem szakos tanárnak alkalmasnak kell lennie:

- a történettudomány korszerű kutatási eredményeinek, elméleteinek gyakorlatba való átültetésére, a tanítás-tanulás folyamataiban való felhasználására;
- a korszerű történelemtanítási stratégiáknak, módszereknek és eljárásoknak ismeretére, gyakorlati alkalmazására;
- ezen módszerek, eljárások megtanítására a tanulók körében;
- a tanulók történelem iránti érdeklődésének felkeltésére, elmélyítésére;
- hozzásegíteni a tanulókat saját történelmi narratíváik megalapozásához;
- a történelmi források kritikus elemzésének képességét kialakítani, fejleszteni, a tanulási folyamatba beilleszteni;
- a tanulók térbeli és időbeli tájékozódási képességét kialakítani és fejleszteni;
- a tanulók történelmi fogalomhasználatát kialakítani és a helyes, differenciált szakszókincs elsajátítását segíteni;
- történelmi személyek, események, folyamatok, jelenségek értékelési szempontjainak megfogalmazására és más értékelési szempontok elfogadásának elősegítésére;
- az ember és társadalom, valamint más műveltségterületek tartalmainak összekapcsolására;
- a tanulók kulturális, szociális és személyes kompetenciáinak fejlesztésére;
- a tanulók szövegértési-szövegalkotási-érvelési kompetenciáinak differenciált fejlesztésére különböző tanulási és kommunikációs helyzetekben;
- a történelemtanítás taneszközeinek, ismerethordozóinak használatára és azok tartalmának kritikai elemzésére.

Az általános tanári kulcskompetenciákat a tanárképzés során minden tanár szakos hallgatónak szakterülettől függetlenül el kell sajátítania, erre a Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézetében kerül sor, pedagógiai és pszichológiai tárgyak/kurzusok felvételével. A szaktárgyakhoz kötődő kompetenciákat pedig az általános kompetenciákra építve, azokat kiegészítve a szakpedagógiai/szaktárgyszertani kurzusokon sajátítják el, melyek a Történettudományi Intézetnél vannak meghirdetve.

A történelemtanár-képzés felépítése

1. Szaktárgyszertani ismeretek

A szaktárgyszertani ismeretek a kompetenciaalapú és forrásközpontú történelemtanításra készítik fel. A történelemdidaktikai elméleti bevezető-alapozó tantárgy mellett három gyakorlati kurzust teljesítenek a hallgatók, melyeken megismerkednek a történelemtanítás speciális módszertanával és eszközeivel, valamint feltárják a kapcsolódási pontokat a rokon

szakterületekkel, tantárgyakkal, művészetekkel. Alaposan tárgyalják a történelem tanítását szabályozó dokumentumokat, elsősorban nem a tartalmi, hanem a kompetenciafejlesztési és módszertani előírások szemszögéből. A modul teljesítéséhez gyakorlóiskolai történelemórákon való hospitálás is tartozik (általános és középiskolában egyaránt). A kurzusok felkészítenek a tanítási gyakorlatra.

2. Alapozó tárgyak

Az alapozó tárgyak olyan alapvető képességek fejlesztését célozzák, melyek a történelem mindenkor hiteles és korrekt szemléletét, a történelmi folyamatokról való önálló véleményalkotást segítik, ezáltal megteremtik annak feltételét, hogy a hallgató képes legyen a mindenkori szakirodalom és a tankönyvek szakmai tartalmainak helyes megítélésére, az egyes történelmi narratívák mögött húzódó szempontok, szándékok, befolyásoló tényezők feltárására, vagyis a szakmai önképzésre.

3. Szakmai törzsanyag:

A szakmai törzsanyag tantárgyai a négy nagy történelmi korszak eseménytörténetét ismétlik át, a BA képzésben tanultakra alapozva. Erre egyrészt a minor szakról érkezők szakmai felzárkóztatása, az esetleges hiányok pótlása miatt van szükség, másrészt lényeges szempont ezen kurzusoknál a középiskolai történelem tananyag ismertetése. A tematikák összeállításánál szintén figyelembe vesszük a történelemtanítást szabályozó dokumentumokat, itt elsősorban nem a kompetencia-követelményekre, hanem a tartalmi követelményekre összpontosítva. Elsősorban a kerettantervek által meghatározott tartalmakat (többször módosított 28/2000. OM rendelet) tanítjuk, illetve külön gondot fordítunk a tankönyvpiacon meghatározó szerepet játszó oktatási segédeszközök vizsgálatára és értékelésére. A tartalmi ismétlés mellett az egyes témák didaktikai feldolgozásának lehetőségeivel is foglalkozunk, mely következtében a tartalmi és a szakmódszertani ismeretek egymással összefonódva jelennek meg.

4. Differenciált szakmai ismeretek

A differenciált szakmai ismeretek modul tantárgyainak kialakításakor elsősorban a történelem érettségi követelményekben (többször módosított 40/2002. OM rendelet) meghatározott tartalmi követelményekre voltunk tekintettel. Ezek a következő témákat jelölik ki:

- Gazdaság, gazdaságpolitika, anyagi kultúra
- Népeesség, település, életmód
- Egyén, közösség, társadalom
- Modern demokráciák működése
- Politikai intézmények, eszmék, ideológiák
- Nemzetközi konfliktusok és együttműködés

A tantárgyak ezeket a témaköröket fedik le, vagyis a történelmi események problémaközpontú tanítására készítik fel, méghozzá az érettségi követelményekben elvárt megközelítési szempontok szerint. A forrásközpontú történelemtanítás elsajátítását segíti a témák forrásközpontú megközelítése, feldolgozása. A kurzusok során a hallgatók olyan tematikus forrásbázisokat hoznak létre, vagy kapnak meg, amelyeket későbbi tanári tevékenységük során a mindennapi gyakorlatban is fel tudnak használni.

Dárdai Ágnes – Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Történelemtanár-képzés a Bologna-rendszerben a Pécsi Tudományegyetemen

Tantárgy	szemeszter				Számonkérés típusa	kredit
	1	2	3	4		
Szaktudományterületi ismeretek						10
Történelemdidaktika		30			Kollokvium	2
Történelem, rokonszakok, műveltségterületek	15				Kollokvium	1
A történelemtanítás eszközei			30		Gyakorlat	2
A történelemtanítás gyakorlati kérdései			30		Gyakorlat	2
Tanítási gyakorlat				45	Gyakorlat	3
Alapozó képzés						4
Történetírói irányzatok és hatásuk a történelemoktatásra		15			kollokvium	1
A művelődés- és művészettörténet nagy korszakai	30				kollokvium	2
A történelem tér- és idődimenziói		15			kollokvium	1
Szakmai törzsanyag						14
Ókori vallások és civilizációk	45				Gyakorlat	3
Közép- és korajútkori magyar és egyetemes történelem		45			Gyakorlat	3
Újkori magyar és egyetemes történelem			45		Gyakorlat	3
Modernkori magyar és egyetemes történelem				75	Gyakorlat	5
Differenciált szakmai ismeretek						10
Gazdaság, gazdaságpolitika, anyagi kultúra	30				Gyakorlat	2
Népesség, település, életmód		30			Gyakorlat	2
Egyén, közösség, társadalom, modern demokráciák működése		30			Gyakorlat	2
Nemzetközi konfliktusok és együttműködés				30	Gyakorlat	2
Politikai eszmék és ideológiák – politikai intézményrendszerek			30		Gyakorlat	2
Szabadon választható ismeretek			30			2
Szakmai záró szigorlat					Szigorlat	0
Összesen	120	165	165	150		40

A történelemtanár-képzés tantárgyi programjainak megfogalmazásakor szem előtt tartott koncepció

A kurzusok során alkalmazott módszerek (ajánlások) meghatározásakor egyrészt sokszínűsége törekedtünk, másrészt a tanári kompetenciákat leginkább fejlesztő módszereket preferáltuk. Különösen fontosnak tartottuk (a képzési idő rövideje, ill. az alacsony kreditszám miatt), hogy a hallgatók a képzés végére képessé váljanak az önálló tudományos ismeretszerzésre és ismereteik didaktizálására. Másik kiemelt feladatunknak tekintjük, hogy a forrásközpontú és problémaorientált történelemtanítás elvárásainak meg tudjanak felelni hallgatóink, vagyis ismerjék a különböző korszakokban meghatározó forrástípusokat és azok lelőhelyeit, jártasak legyenek a forráselemzés és a forráskritika módszereiben. Mindezek elsajátítása során a hallgatók saját, minden korszakra kiterjedő, a

Dárdai Ágnes – Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Történelemtanár-képzés a Bologna-rendszerben a Pécsi Tudományegyetemen

középiskolai oktatásban közvetlenül felhasználható (közösen már elemzett és feldolgozott) forrás-, ill. szemelvénygyűjteményt alakíthatnak ki.

A mérés és értékelés módszereinek, eszközeinek (a kurzusteljesítés feltételeinek) kiválasztásakor szintén az a cél vezérelt bennünket, hogy a történelemtanári praxis során alkalmazandó képességeket fejlesszük, illetve azok meglétét bizonyítsuk és dokumentáljuk. Ennek köszönhető, hogy viszonylag kevés a tudományos jellegű írásbeli feladat, viszont gyakran kell szóban referálniuk, illetve mikrotanításokat tartaniuk. A szemináriumi dolgozatok helyett gyakran egy-egy téma önálló didaktizálását iktattuk be, pl. óravázlatok vagy érettségi tételek kidolgozása formájában. Ezek a diplomamunka részét képező portfólióba is bekerülhetnek. Fontos, hogy mindezekről (szóbeli és írásbeli feladatokról egyaránt) személyesen (egyénilag) és csoportban is értékelést, visszajelzést kapnak a hallgatók. Mindezek során fontosnak tartjuk azt is, hogy segítsük a tanárjelöltek szakmai önreflexiójának fejlesztését.

A munka-, illetve számonkérési formák értelemszerűen ajánlások, ezeket az oktatók egyéni elképzeléseik szerint, de a tanárképzés igényeit és céljait szem előtt tartva, valósítják meg.

A történelemtanár MA szak tantárgyainak oktatását lehetőség szerint olyan kollégákra bízuk, akik nemcsak egyetemi, de középiskolai oktatási gyakorlattal is rendelkeznek (tanítanak vagy tanítottak közoktatásban, rendszeresen vesznek részt érettségi vizsgákon elnökként). Figyelmet fordítunk arra, hogy a tanárképzésben résztvevő összes oktatónk ismerje a közoktatás igényeit, elvárásait (a bemeneti és kimeneti szabályozás dokumentumait, az azokban megfogalmazott képzési és kimeneti követelményeket).

A továbbiakban a történelemtanár-képzés fentebb bemutatott moduljai közül a szakmódszertani ismeretek részletes, tantárgyakra bontott tervét közöljük. Az egyes tantárgyak kapcsán ismertetjük a kurzusok témáit, az akadémikus célokat és a képességfejlesztés céljait közlő tantárgyleírást (annotációt), a kurzusok teljesítésének feltételeit és a kurzusok során alkalmazott módszereket.

Szaktanársági ismeretek tantárgyai

Tantárgy címe: Történelemdidaktika (előadás)

Tantárgyleírás: A történelemdidaktika tantárgy célja, hogy a leendő történelemtanárok megismerjék a történelmi tanulás sajátosságait, a történelmi tudat formálásának társadalmi jelentőségét, a történelemtanítás cél- és eszközrendszerét, a történelemtanítást meghatározó dokumentumokat (NAT, kerettanterv, érettségi vizsgaszabályzat), a speciális történelemtanári kompetenciákat, tanítási stratégiákat, módszereket. Bemutatásra kerülnek a történelemtanítás taneszközei, tankönyvei. A kurzus során a hallgatók megismerik a történelemtanítás tervezésének különböző szintjeit és szempontjait. Az előadáson a hallgatók megismerkednek a különféle ellenőrzési és értékelési módszerekkel, alkalmazási lehetőségeikkel. A kurzus hangsúlyt fektet a történelemdidaktika (emellett a történelemtudomány, a neveléstudomány és a történelemtanítás) fejlődésének, változásainak, nagyobb korszakainak bemutatására.

Dárdai Ágnes – Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Történelemtanár-képzés a Bologna-rendszerben a Pécsi Tudományegyetemen

A kurzus(ok) során alkalmazott módszerek: előadás, megbeszélés, munkáltatás, kooperatív csoportmunka.

A teljesítés feltételei: kollokvium

Tantárgy címe: Történelem, rokontudományok, kapcsolódó műveltségterületek (gyakorlat)

Tantárgyleírás: A kurzus a történelem segéd- és rokontudományait, a kapcsolódó tudomány- és műveltségterületeket kifejezetten a történelemtanítás szempontjából járja körbe. Bemutatja a művelődési és művészeti szféra, pl. a történelmi regény, a színművek, a zene, a rádió felhasználási lehetőségeit a történelemtanításban, a közgyűjtemények (levéltár, könyvtár, múzeum) szerepét az oktatásban. Fontos szerepet kapnak a tanórán kívüli, ill. iskolán kívüli foglalkozások, a tanulmányút, a múzeumi órák, stb.

A kurzus(ok) során alkalmazott módszerek: projekt, tanulmányi kirándulás, múzeumlátogatás.

A teljesítés feltételei: aktív részvétel tanulmányi kiránduláson és múzeumlátogatáson, tanulmányi kirándulás és múzeumi óra tervének elkészítése projektmunka során.

Tantárgy címe: A történelemtanítás eszközei (gyakorlat)

Tantárgyleírás: A gyakorlati óra a történelemdidaktika előadás elméleti ismereteire épít, azok gyakorlati alkalmazását célozza meg. A történelemtanítás speciális eszköztárát mutatja be a hallgatóknak, elsősorban a történelem tankönyvek, munkafüzetek, feladatgyűjtemények, atlaszok, térképek, forrásgyűjtemények felhasználási lehetőségeit. Megismerik az egyes kiadványok szaktudományos és didaktikai jellemzőit, ezáltal képessé válnak az eszközök önálló, szakszerű kiválasztására. Áttekintést kapnak a hagyományos és elektronikus szakmódszertani szakirodalomról. A kurzus az új, multimédiás eszközök és e-tananyagok alkalmazására is kitér. Foglalkozik továbbá a tanulói teljesítmény mérésének és értékelésének módszereivel és eszközeivel.

A kurzus(ok) során alkalmazott módszerek: mikrotanítás, kooperatív csoportmunka, megbeszélés.

A teljesítés feltételei: mikrotanítás, egyéni portfólió készítése (A Történelemtanítás gyakorlati kérdései c. tárgyjal közösen. Részei: történelem tanmenet, tématerv, óravázlat saját fejlesztésű taneszköz felhasználásával, témazáró feladatsor.)

Tantárgy címe: A történelemtanítás gyakorlati kérdései (gyakorlat)

Tantárgyleírás: A szeminárium általános célja a konkrét tanítási gyakorlatra való felkészítés. A Történelemdidaktika tantárgy előadásain már megismert tervezési módszerek gyakorlati alkalmazása révén a hallgatók közös, csoportos foglalkozáson tanmenetet, önálló, egyéni munka során pedig tématervet és óravázlatot készítenek. Felkészülnek a tanulást megalapozó kulcskompetenciák fejlesztésére, ehhez különböző tanítási módszereket sajátítanak el (pl. előadás, megbeszélés, vita, kooperáció, projekt, munkáltatás). Hangsúlyos szerepet kap a forrásolvasás, a különböző forrástípusok elemzési technikái. A szemeszter folyamán a hallgató portfólióban összegyűjti a tanítás-tanulás fázisai során elkészített dokumentációt. Mikrotanítás formájában felkészülnek a tanítási gyakorlatra.

Dárdai Ágnes – Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Történelemtanár-képzés a Bologna-rendszerben a Pécsi Tudományegyetemen

A kurzus(ok) során alkalmazott módszerek: csoportmunka, kooperatív csoportmunka, megbeszélés, vita, szemléltetés, elbeszélés.

A teljesítés feltételei: mikrotanítás, egyéni portfólió készítése (A Történelemtanítás eszközei c. tárgyjal közösen. Részei: történelem tanmenet, tématerv, óravázlat saját fejlesztésű taneszköz felhasználásával, témazáró feladatsor.)

A tantárgy címe: Tanítási gyakorlat (gyakorlat)

Tantárgyleírás: 15 órás tanítási gyakorlat gyakorlóiskolában, mentor vezetésével. A tanárjelöltek a gyakorlatban is alkalmazzák a történelem szakmódszertani kurzusokon megismert stratégiákat, módszereket, taneszközöket. A gyakorlat során a hallgatók megismerik az iskolában folyó pedagógiai munkát, tapasztalatokat szereznek a tanulás-tanítás tervezési, szervezési, interaktív és (ön)reflektív értékelési mozzanatairól. A kurzus keretében sor kerül a történelem tananyag elemzőközpontú és problémaorientált feldolgozási lehetőségeinek alkalmazására.

Összegzés

A tanárképzés ismételt átalakításának részletei, a pedagógusképzés új képzési és kimeneti követelményei – a szűkös határidő, a 2013-as tervezett bevezetés ellenére – még nem ismertek. A felsőoktatásban a több mint fél évtizede tartó reformok, akkreditációk folyamatos innovációt igényelnek, új tantervek, új tantárgyak, új kurzusok, új taneszközök, új tananyagok fejlesztését. Az újabb átalakítás további, min. 4-5 évig (egy képzési ciklus) tartó innovációra „kényszeríti” a tanárképzésben dolgozókat. Kérdés, hogy lesz-e, van-e még kapacitás és erő az új képzések szakszerű és átgondolt, tudatos tervezésére és bevezetésére, és erre lehetőséget adnak-e majd az új jogszabályi keretek?

Dárdai Ágnes – Dévényi Anna – Rutsch Nóra: Történelemtanár-képzés a Bologna-rendszerben a Pécsi Tudományegyetemen

JEGYZETEK

1. Jelen tanulmány először német nyelven, rövidített tartalommal hangzott el Fischerné Dárdai Ágnes előadásában (Das Konzept der Geschichtslehrerbildung in Ungarn) 2011. október 8-án Augsburgban a német Történelemdidaktikusok Konferenciáján (A konferencia címe: „Zur Professionalisierung von Geschichtslehrerinnen und Geschichtslehrern – nationale und internationale Perspektiven”) Tanulmányunk alapját Dévényi Annának és Rutsch Nóranak a PTE Bologna-rendszerű történelemtanár-képzését bemutató írása képezte, melyet egy TÁMOP pályázat részeként fogalmazzak meg: DÉVÉNYI Anna – RUTSCH Nóra (2011): Az általános tanári és történelemtanári kompetenciák fejlesztése a történelem tanári MA képzésben. A PTE bologna-rendszerű történelem tanárképzésének koncepciója. Készült a TÁMOP 4.1.2-08/1/B-2009-0003 A kompetencia-alapú pedagógusképzés regionális szervezeti, tartalmi és módszertani fejlesztése c. projekt keretében. PTE, Pécs.
2. Ld. erről pl. DÁRDAI Ágnes, F. – KAPOSÍ József (2004): Az új történelemérettségiről, avagy a megőrzés és megújítás egyensúlyának kísérlete. Új Pedagógiai Szemle 54. évf. 11. 3-12. és KAPOSÍ József (2009): Változás az állandóságban – az új történelemérettségi. OKI, Budapest.
<http://www.ofi.hu/tudastar/erettsegi/uj-erettsegi/valtozas-allandosagban> (letöltés: 2011. október 20.)
3. Teszik ezt annak ellenére, hogy a demográfiai apály elérte a közoktatást is, az iskola bezárások és összevonások mindennaposak országwide, és hogy a tanári pálya presztízse soha nem látott alacsony szinten van.
4. Az alábbiakban a Pécsi Tudományegyetem Történettudományi Intézetének történelemtanár mesterképzési szakját mutatjuk be.
5. Pl. ERDMANN, Elisabeth – HASBERG, Wolfgang (ed.) (2011): Facing - Mapping - Bridging Diversity: Foundation of a European Discourse on History Education. Part 1-2. Wochenschau Verlag, Schwalbach.
6. A történelem tanári mesterképzés akkreditációja kapcsán a tanterv kidolgozásában a PTE Történettudományi Intézet munkatársai vettek részt (elsősorban Dr. Nagy Mariann, Dr. Gózszy Zoltán, Dr. Vitári Zsolt, Dévényi Anna, Dárdai Ágnes) Prof. Fischer Ferenc intézetigazgató vezetésével. Ki kell emelnünk a történész kollégák rendkívüli nyitottságát a tanárképzés speciális igényeire, ami lehetővé tette az alábbiakban bemutatásra kerülő jelentős tartalmi és módszertani megújulást.
7. Mivel a bologna-típusú tanárképzés programját szabályozó képzési és kimeneti követelmények (15/2006. (IV. 3.) OM rendelet) csak a kilenc általános tanári kulcskompetenciát sorolja fel, szakmódszertanból viszont csak ismereteket nevez meg, szükségessé vált a szakmódszertani tanári kompetenciák megfogalmazása. Erre a TÁMOP 4.1.2-08/1/B-2009-0003 „A kompetencia-alapú pedagógusképzés regionális szervezeti, tartalmi és módszertani fejlesztése” pályázat keretében a PTE Gyakorlóiskolai munkacsoportjának Szakmódszertani blokkot fejlesztő történelem szakos munkacsoportja tett javaslatot. A történelem tanárképzés kompetenciaalapú tantervi fejlesztése során alapvetően az általuk megfogalmazott szakmódszertani kompetenciákat fogadtuk el, esetenként továbbgondolva azokat. (A munkacsoportban résztvevő tanárok: Dombiné Borsos Margit – PTE I. számú Gyakorló Iskola; Magasi András, Bosnyákné Szűcs Erzsébet, Sárvariné Lóky Gyöngyi – PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium és Szakközépiskola; Dr. Rákóczy Istvánné, Katicsné Simon Gyöngyi, Horváth Krisztina, Rutsch Nóra – PTE Deák Ferenc Gyakorló Gimnázium és Általános Iskola.)